

Набока С.В., Казьмирчук Г.Д.

Новий підручник з історії української культури. Рецензія на підручник: Довжук І. В. Історія культури України: Підручник / Довжук Ігор Володимирович. – Луганськ: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2009. – 552 с.

Попри те, що навчальна література з історії української культури представлена нині багато, вихід у світ підручника доктора історичних наук, професора, завідувача кафедри архівознавства Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля Володимира Ігоровича Довжука «Історія культури України», знакова подія у навчально-історичному житті. Більше того, як зауважує сам автор, поява підручника «є спробою показати історію української культури без ідеологічного впливу, в її історичному розвитку, з використанням нових джерел».

Розвиток наукових знань, залучення вченими раніше прихованих джерел, а також широке застосування світових здобутків у представленій галузі, аналітичні матеріали праць сучасних дослідників, і перш за все переосмислення історико-культурних подій у світлі зміни критеріїв їх оцінки з позицій сьогодення як в аспекті загальнолюдських цінностей, так і з огляду суворого історичного досвіду українського народу неодноразової переоцінки суспільно-політичних і морально-культурних проблем нашої історії – актуалізує появу подібних робіт.

Вищезгадані чинники вимагають від науковця постійно систематизувати нові матеріали, переглядати колишні концепції, адаптувати до навчально-викладацьких потреб і окрім того пристосовувати матеріал для доступного викладу студентам.

Крім того, репрезентована праця відзначається актуальністю не лише у науково-педагогічному, але й у громадсько-суспільному значенні. Оскільки саме культура

визначає дух нації, її основні цінності, зрештою і її майбутнє – важливість подібних робіт особливо актуальна. Адже чим слабший культурний код народу тим швидше він втрачає ідентичність і нерідко буває повністю поглиnutим іншими культурно–цивілізаційними суб'єктами історії. Для народу України це подвійно актуально, оскільки наше суспільство переживає знищення і переосмислення старих культурно–ідеологічних норм, як (радянських так і патріархально–селянських) намагаючись (часто невдало) прищепити нові. Недооцінка культури часто приводить до втрати єдності народу, адже передача основних культурних моделей саме й пов'язує його молоде і старше покоління.

Звичайно також, що написання представленого підручника обумовлене читанням відповідного нормативного курсу у вищих навчальних закладах країни. Тому усталені вимоги до такої за видом навчальної літератури дотримано, що підтверджує гриф Міністерства освіти і науки України. Підручник містить усі необхідні компоненти до таких видань, а саме передмову, вступ, окремі розділи, хронологію, іменний покажчик, літературу.

Попри солідний обсяг, підручник не переобтяжений зайвими подробицями і фактами. Виклад матеріалу здійснено в науковій формі і водночас підручник написаний зрозумілою та легкодоступною мовою, що сприяє ефективному засвоєнню навчального курсу студентами і любителями рідної історії.

Під час викладу матеріалу Довжук В. І. вдало використав цілий комплекс навчальних методів, зокрема хронологічний, аналітичний, проблемний, ретроспективний та інші методи. Це дозволило розкрити становлення, розвиток та сучасне становище української культури як загалом, так і окремих її складових.

Структурно матеріал розбитий на 9 розділів. Кожен розділ має кілька підрозділів, що охоплюють всю тему і сприяють системному розгляду матеріалу. Хронологічно розділи підручника охоплюють історію культури України від періоду трипільської культури до подій сьогодення.

Важливим і вдалим доповненням розділів підручника є внесення змістовних і легкозрозумілих фактологічних та біографічних довідок безпосередньо при розгляді автором конкретних тем, а також витягів та цитат з творів розглядуваних діячів культури. Такий підхід сприяє більш зручному та легкому засвоєнню матеріалу читачем, надає наглядності і популярності науковому викладу. В кінці підручника доречно подано змістовну хронологію головних подій історії культури України, також представлений іменний покажчик та список використаної автором літератури.

Варто відзначити, що науковець на початку підручника при розгляді предмету заявленого курсу всебічно висвітлює сам термін культура, аналізує її складові, а також розглядає еволюцію поняття культура від її запровадження у вжиток в античний період і до сьогоднішнього визначення культури на рівні ЮНЕСКО. Окрім того, вчений розкриває значення культури для розвитку українського народу. Це задає дуже зважений і солідний підхід з самого початку представленої роботи.

Дуже приємним є те, що хоча дослідник намагається об'єктивно висвітлювати культурні явища не нав'язуючи власної думки, спонукаючи читача до незалежних висновків і оцінок, однак в то й же час автор пропонує власний погляд на культурно–історичні події, по своєму оцінює їх значення і вплив на суспільство, внесок окремих діячів культури в розвиток культури історичного періоду.

Власне кажучи, розглядаючи розвиток культури в той чи інший період вітчизняної історії (і звичайно намагаючись висвітлити всі її сфери), автор в той же час акцентує увагу на пріоритетній (з його точки зору) галузі мистецтва чи науки, культурній події, особі чи організації які задали культурний тон, визначили вектор культури всієї епохи.

Наприклад висвітлюючи розвиток культури Русі дослідник резонно визначає рушієм культурного процесу християнізацію і церкву (власне так і звучить назва підрозділу).

Вартим уваги є намагання автора дослідити «роль особи в історії української культури» її вплив на розвиток культури певного історичного періоду. Приміром розглядаючи еволюцію культури України в другій половині XVII–XVIII ст. він велику увагу приділяє аналізу культурної діяльності таких осіб як Іван Мазепа та Феофан Прокопович (цілі підрозділи названі їх іменами і присвячені їх діяльності).

Загалом можна відзначити, що автор розкрив розвиток української культури у різні її історичні періоди (стародавній, княжий, литовсько–польський, козацький, в складі імперій, української національно–демократичної революції, радянський, незалежності). Він ґрунтовно зупинився на окремих галузях освіти та науки, зокрема писемності,

літописанні, літературі, музичному й театральному мистецтві, архітектурі, скульптурі, різноманітних прикладних дослідженнях. Підсилюють підручник біографічні відомості діячів української культури.

Заслугою Володимира Івановича є відхід від уже традиційного у навчальній літературі територіально–географічного принципу розділу української культури (на західноукраїнську та наддніпрянську) до тематичного. Автор подав українську культуру як одне ціле, розкрив її як результат діяльності єдиного українського народу, водночас як її носія, який, у свою чергу, через політичні обставини був позбавлений право існувати державно та соборно. Висвітлив і зовнішні на неї впливи.

Не випадково професор Довжук В. І. окремо зупинився на такій не просто важливій чи актуальній складовій культурної сфери, а власне її основи – духовності. Саме вона, на його думку, має «...оживити економіку та політику на рівні з етикою, естетикою та педагогікою, сформувані моральні передумови прогресу українського суспільства».

Крім того, необхідно відзначити, що безсумнівим достоїнством представленої роботи являється те, що автору вдалося гармонійно поєднати аналіз та оцінку культурних подій вітчизняної історії як з позицій культурно–історичного досвіду сьогодення, загальнолюдських світових цінностей і в то й же час беручи до уваги контекст епохи, культурні категорії та реалії конкретного періоду історії.

Поряд з безсумнівними позитивними здобутками підручника, можна зауважити, що можливо автору доцільно було б також розглянути окремим розділом розвиток культури галицько–волинської держави, що сприяло б висвітленню більш повної картини історії культури нашої Батьківщини.

Висловлені зауваження носять рекомендаційний характер і аж ніяк не применшують наукової та педагогічної ваги зазначеного підручника, тому наприкінці, підсумуємо, що підручник проф. В. І. Довжука «Історія культури України» (Луганськ, 2009) поза сумнівом стане у нагоді в навчанні не лише студентам вищих навчальних закладів, а власне усім, хто цікавиться історією вітчизняної культури.

Набока С.В., Казьмирчук Г.Д. Новый учебник по истории украинской культуры.

Рецензия на учебник: Довжук І. В. Історія культури України: Підручник / Довжук Ігор Володимирович. – Луганськ: Вид-во СЛУ ім. В. Даля, 2009. – 552 с.

Naboka, S.V., Kazymruchuk, G.D. New textbook on the history of Ukrainian culture.

Review of the textbook: Dovzhuk, I.V. History of Culture of Ukraine: Textbook / Dovzhuk, Igor Volodymyrovych. – Lugansk: Publishing house SNU named after V.Dal, 2009. – 552p.